

Bidrag til lokalhistorisk status

Af OLE WARTHØE-HANSEN

Med udgangspunkt i to artikler fra 1942 og 1943 anstiller overlærer Ole Warthoe-Hansen, Randers, betragtninger over lokalhistoriens placering i dag og der spørges: Hvor stor værdi har det, at der dyrkes lokalhistorie? Dette arbejde vurderes som led i en større sammenhæng: kulturelt, videnskabeligt og undervisningsmæssigt, og forfatteren foreslår, at den gamle tanke om et Institut for lokalhistorisk forskning nu realiseres.

Der har tidligere i dette tidsskrift været fremsat betragtninger over lokalhistoriens betydning som kulturfaktor. I december 1942 (Fortid og Nutid, bd. XIV, hefte 4) skrev nuværende rigsarkivar, dr. phil. Johan Hvidtfeldt om samarbejdet mellem rigshistorikere og lokalhistorikere og gav blandt andet et kortfattet rids af lokalhistoriens baggrund og udvikling. I juli 1943 (Fortid og Nutid, bd. XV, hefte 1) efterlyste nu afdøde professor, dr. phil. Albert Olsen en mere velfunderet lokalhistorisk forskning som fundament for rigshistorien et bygge på.

Hvad disse artikler havde at sige, og som gjaldt for 25 år siden, gælder stadig, og det er ikke hensigten at repetere artiklernes indhold her. Men 25 år er en lang tid i samtidens historie. Der kan være et og andet at tilføje, fordi det danske samfund både materielt og kulturelt siden den anden verdenskrig har gennemgået en stærk udvikling. Måske vil det også være gavnligt, at visse synspunkter fra de to nævnte artikler bliver gentaget, da en gammel sandhed jo ikke bliver ringere af at blive sagt en gang til. Og endelig kunne det jo også tænkes, at der fra »lokal« side kunne gøres indvendinger mod synspunkter, fremsat fra rigshistorisk side. Måske har pløjekarlen set noget i en plovfure, som forvalterens lange støvler skrævede hen over.

Ved et forsøg på at gøre lokalhistorisk status må man først konstatere, at der faktisk i dag er gode muligheder for enhver, der på en eller anden måde ønsker at give sig af med lokalhistorie eller lokalhistorisk forskning. Det vil her være naturligt først at nævne de amtshistoriske samfund. Gennem mere end et halvt århundrede er disse foreninger groet fast i alle egne af det danske land. De tæller mere end 20.000 medlemmer, og medlemstallene stiger stadig. De historiske samfunds vigtigste opgave er vel den årlige udsendelse af en årbog, som er det regelmæssige kontaktled mellem samfundet og dets medlemmer. Endvidere hører det til den faste tradition, at samfundene holder møder og udflugter – men i de senere år har adskillige amtssamfund taget mere forskningsmæssige opgaver op.

Der foretages indsamling gennem etnologiske punktundersøgelser, helt private og mere officielle lokalsamlinger af arkivstof og billeder er grundlagt i samarbejde med de historiske samfund, og studiekredse og hjemstavnsuger har været gennemført – oftest med et særdeles godt udbytte.

På mangfoldig måde bryder det lokalhistoriske arbejde i disse år nye veje. Det byhistoriske udvalg i Århus udsender det ene skrift efter det andet, og med særlig glæde skal nævnes de mange historiske lokalsamfund i Københavns omegn. Enhver, som har tid og lyst, kan for et særdeles rimeligt kontingent gennem en forening og dens skrifter opnå kontakt med den gren af lokalhistorien, som han eller hun nu ønsker.

På de lokale museer, og da ikke mindst de forholdsvis nyoprettede landsdelsmuseer med fagligt uddannede inspektører, griber man enhver lejlighed til at komme i samarbejde med folk, der har lyst til at beskæftige sig med historisk arbejde under en eller anden form. Ingen historisk specialitet nyder her en popularitet, som den forhistoriske arkæologi.

Centralbibliotekerne har anlagt, ofte store og særdeles værdifulde lokalsamlinger af litteratur og billeder m. v., og gennem de sidste 20 år er der, som allerede antydnet, oprettet by- eller egnhistoriske arkiver eller private samlinger, hvor tusindvis af private breve, billeder, småtryk og dokumenter har fundet et sikkert opbevaringssted.

Det skal ligeledes nævnes, at Nationalmuseet i København i høj grad drager nytte af lokale kontakter over hele landet. Eksempelvis har Nationalmuseets etnologiske Undersøgelser (NEU) en stab på flere hundrede meddelere, fortrinsvis ældre folk, der sidder inde med viden, som simpelthen er grundlaget for moderne etnologisk forskning.

Men hvilken betydning tør man i øvrigt tillægge lokalhistorien? Hvor stor værdi har det, at der dyrkes lokalhistorie i alle egne af landet? Er det ulejligheden værd at holde liv i udforskningen af lokale kulturforhold? Har lokalhistorisk forskning noget at give mennesker, og har den betydning for den historiske videnskab?

En besvarelse af disse spørgsmål må tage sin begyndelse i noget, der må anses for enkelt menneskeligt og almen gyldigt, noget, der ikke skal belastes med bevisførelser, men som umiddelbart slår sammen og holder én fast, så snart man vover at tænke tanken.

Hvad er »historie« for noget? Ja, prøv en gang selv at foretage en lille »gallupundersøgelse«, og en meget stor del af de adspurgte mennesker vil svare, at det er noget afskyeligt noget, man skulle lære i skolen: Noget med årstal og trivielle ørkesløse talemåder, som man kun forstod lidt af, og som bare skulle læres og siden hen afleveres igen ved et examensbord. Følgelig måtte historie blive noget, man siden gik langt uden om. Alt for mange mennesker blev forhen i skolen effektivt vaccineret mod nogen sinde mere at give sig af med at læse historie.

Men også for skolens påvirkning og indflydelse er der sat en grænse, og hos mange af disse mennesker blev historien siden lirket ind ad bagdøren, næsten uden at de anede det, og vejene var mangfoldige. Beretningerne om arkæologiens undersøgelser i marken er yndet folkelæsning, tænk på *Skalk!* Aktuell lokalhistorie omskrevet i drama og opført på en scene kan konkurrere med rigtigt teater. Erindringer er for mange mennesker lige så godt læsestof som romaner, ja måske bedre. Mennesker morer sig med at samle gamle møbler og inventar-genstande og prøver famlende at bestemme deres alder og brug. Talrige andre vidnesbyrd om spirende historiske interesser kunne nævnes.

Ja, men er den slags da også rigtig historie, var der – ikke én men flere – der sagde. Javist, og her er vi ved sagens kerne. Selv aldrig så reaktionær og rabiat en historieundervisning vil have held til at kvæle en historisk sans, fordi historien er universel og alt menneskeligt omfattende.

I virkeligheden, paradoxalt sagt, eksisterer nuet ikke. Nuet er den knivskarpe grænse mellem fortid og fremtid. Den »nutid«, der omgiver os, er allerede historie, også den gamle jakke man har på i skrivende stund, som det hedder. Og vil man ikke acceptere dette, kan man bare spørge en Beatles-tilhænger fra 2. real. Men det er ikke udelukket, at Beatles-begrebet allerede er historie, når nærværende foreligger trykt.

Ethvert menneske sidder uhjælpeligt fast i og er omklamret af usynlige tråde fra den verden, det har levet i. Vi har alle i os optaget noget af det miljø, vi udgik fra eller voksede op i, og en dybtgående undersøgelse ville kunne vise, at et menneskes hele baggrund er et indfildret, sammengroet rodnet, der har optaget næring fra vidt forskellige lag i dets historiske forudsætninger.

Kan De huske, at Martin A. Hansen i et af sine essays forestiller sig, at han selv står forrest i en lang række af forfædre – og giver sig til at tale med en fjern stamfader, uden at de to kan forstå hinanden. Ikke desto mindre kom denne række af mennesker, slægten, hinanden ved. Intet menneske er »sgu' sin egen«, som katten sagde.

Nu havde Martin A. Hansen digterens visionære evne til at forestille sig selv som et levende led i slægtens og historiens organiske sammenhæng, men mon ikke disse tanker mere eller mindre flygtigt er kendt af de fleste mennesker? Følelsen af et medmenneskeligt tilhørsforhold, der ikke blot drager mod et samfund her og nu, men også mod det menneskeliv, vi bygger videre på, kan ikke fornægtes. Man sidder uhjælpeligt fast i en udviklingsrække, enten man vil det eller ej.

Uden at ville det, må mennesket på en eller anden måde føre historiens levede liv videre. Vor fremtidige skæbne er knyttet til *fortiden*, og her må vi søge viden, hvis vi ønsker at forstå os selv og den tid vi lever i.

Det samfund, der bygges på i dag, er historie i morgen, og vi skal vel i dette land være de første til at erkende det lykkelige ved en jævn og organisk samfundsudvikling, uden usikre spring.

Og spring i udviklingen undgår vi dog alligevel ikke med den fart, historiens

hjul har på i dag. Ser man på det danske landbrugs produktions- og struktur-omlægning siden 1945, kan det vel være svært at få øje på denne udviklings store indre sammenhæng, og de fremtidige virkninger, socialt og menneskeligt, er delvis skjult for vore øjne. Men i landsbyen dukker et symbol op, der er let at få øje på: *kornsiloen*, dette kæmpetårn, der bare rager op og ikke kommer landskabet ved. Men hvis ellers siloen er gavnlig og nødvendig set fra et praktisk landbrugssynspunkt, så skal den være der. Og når arkitekter har formået at gøre den grå funktionelle klods til et bygningsværk, der af fredningsfolk og andre planlæggere har fået en placering, der klæder landskabet, vil siloen stå som symbol for et erhverv, der også menneskeligt magtede en nødvendig omlægning og rationalisering.

Var det mon nogen urimelig tanke, om de folk, der i dag prøver at finde form til fremtidens materielle samfund, bevidst sagde til sig selv: Blandt historiens mange muligheder kan vore erfaringer fra *etnografien* (beskrivelse af folkenes vaner) også bruges, når vi skal bygge fremtidens samfund. De folkelige forskelle inden for så begrænset et område som det danske er uomtvistelige, hvor meget mere må dette da ikke være tilfældet inden for de store landes områder. Hede-bondens efterkommere trives i andre omgivelser end de lette fynboer. Og hvorfor ikke tage et skridt helt uden for vore egne grænser: Vort ansvar over for de lande, der kaldes u-lande. En blot flygtig gennemgang af jyske hedeegnes økonomiske og menneskelige forhold for 100 år siden vil give konklusionen: *Et jysk u-land*. Man lærer det gamle jyske u-land at kende, og man vil opdage stort set tilsvarende forhold hos u-lands-folk af i dag. Og har man først lært sig selv og sin egen baggrund at kende, har man langt bedre betingelser for at hjælpe andre.*

Menneskesamfund, der gennemlever en så voldsom forandring, som tilfældet er i vor tid, rummer en særlig fare for at forlise fortidens last under sejlad ind i fremtiden. Mister skibet sin køl, kuldsejler det, og forskubbes lasten i høj sø, bliver sejladsen usikker. »Historien« er ikke en sag, der skal forsvares eller en museumsgenstand, der skal støves af og hægges om. Historien er selve den menneskelige tilværelse, og sker der et tilsyneladende skarpt brud i udviklingen, må denne tilværelses talløse udtryksformer hurtigt igen søge ind i det leje, som historiens kontinuitet selv angiver.

At det er en bevidst tanke eller et bestemt mål, der altid er udgangspunkt for vore dages voksende interesse for historien, er vel højst usikkert. Men givet er det i hvert fald, at interessen for historisk læsning- eller underholdning – hos nutids mennesker er i stærk vækst. Dagspressens, herunder radioens og fjernsynets historiske stof er godt publikumsstof, og når Grimberg og Politikens Danmarkshistorie er solgt i et for Danmark ganske usædvanligt oplag, må der her

* Jeg siger Arne Sørensen tak for en samtale om disse ting.

være tegn på et meget stort behov for historisk læsning, der ganske givet ikke bliver mindre i fremtiden, tværtimod.

Den megen læsning af bredt anlagte historiske fremstillinger, lad os kalde den underholdning, vil for de fleste fortsætte og blive derved. Men for andre vil dette blot være vejen mod nye mål. En skønne dag vil man spørge: Hvorledes er denne »historie« i grunden blevet til, og hvilke kilder bygger den på? Andre vil efterhånden opdage, at Europas historie og danmarkshistorien i sig har elementer, der afspejler sig i nære, lokale forhold. Interessen for historie kan nu ændre retning og få et helt nyt mål. Man begynder at se historien fra den stik modsatte side, fra den naturlige side, kunne man sige. Fra nu af bliver der mening og sammenhæng, fordi man indser, at historieskrivningen hviler på enkle og nære forhold, på noget man selv har andel i.

Det er en kendt og anerkendt sag, at »fritid« efterhånden vil komme til at dominere vor tilværelse langt mere end nu. Der vil blive behov for »fritidsinteresser«, og velfærdssamfundet vil i stadig højere grad give økonomisk mulighed for at dyrke dem.

Da vi omkring 1920 fik den lov, der skabte grundlaget for moderne dansk folkebiblioteksvæsen, var der næppe nogen, der forestillede sig vore dages enorme bogudlån. Uden at forvente en udvikling i aktivt historisk arbejde, der tør sammenlignes hermed, må man alligevel regne med, at der om føje år vil stå en anelig skare af mennesker, der ønsker adgang til museernes studiesamlinger, arkiver, billedsamlinger og andre historiske kilder. De lokale historiske muligheder og deres udnyttelse vil med den danske folkeoplysning samt højskolens historiske traditioner som baggrund uden tvivl kunne vente en renæssance.

Har vi fra lokalhistorisk side gjort forberedelser til at imødekomme de forventninger, der med rette kan stilles? Vist langt fra nok, og denne opgaves løsning hører også først og fremmest hjemme på et landsomfattende plan.

I og for sig ville det være uhyre nyttigt, om lokalhistorien blot bidrog til at udløse en lokal, kulturel aktivitet eller bidrog til at efterkomme et fremtidigt behov for udnyttelse af nogle menneskers fritid. Men sagen er jo den, at lokalhistorien og dens muligheder har et endnu videre perspektiv end de allerede her berørte forhold. Lokalhistorien skal bruges af den, der skriver danmarkshistorie eller kulturhistorie i videste forstand.

I sin allerede omtalte artikel, Lokalhistorie – Rigshistorie, i dette tidsskrift (Bd. XV, hefte 1, 1943) indleder professor Albert Olsen med at sige: »Enhver Faghistoriker, der beskæftiger sig med dansk Historie, gør før eller senere den Erfaring, at han for at skaffe sig det fornødne Overblik maa ty til Lokalhistorien. Aarsagerne hertil er mange, men lad mig først nævne en af de vigtigste – den Mangel paa Korrespondens, der raader mellem Centrallovgivning og lokal Administration. Hvis en Historiker f. Eks. paa Basis af Reskripter og Forordninger vil skildre dansk Nærings- og Socialpolitik, bliver Resultatet det slettest mulige,

idet Centraladministrationens kategoriske Paabud næsten aldrig er blevet overholdt. Der er ingen anden Vej at gaa end foretage en Undersøgelse af, hvorledes Udviklingen lokalt har artet sig, altsaa gennemgaa det lokale Arkivmateriale, der undertiden er sparsomt, men ofte endog meget givende.»

Albert Olsen hævder i samme artikel, at vort samfunds vigtigste erhverv aldrig er blevet gjort til genstand for en virkelig tilbundsgående undersøgelse og beskrivelse. Dette gælder således det danske håndværk og det danske landbrugs historie, og de samme synspunkter ses i dr. Johan Hvidtfeldts artikel i samme tidsskrift året før.

Ja, man undres faktisk første gang man stilles over for disse påstande. Ikke desto mindre er de jo rigtige.

Den danmarkshistorie vi kender, er set »ovenfra«. Det er historien set ud fra regeringens ønsker, som de forelå i forordninger og recesser. Men virkeligheden var næsten altid en ganske anden, for lovene blev sjældent fulgt helt, som regeringsmagten ønskede det. Man skal ikke søge længe i et lavsarkiv, før man opdager, at enevældens lavsartikler ofte blev overtrådt. Disse var ensartede og skabt for storbyen, og passede kun dårligt for det mindre bysamfund. Derfor er der forskelle på håndværkets historie i Assens og i Odense. Og derfor må der foretages en lang række lokale undersøgelser, før det danske håndværks historie som sådan kan skrives. På lignende måde forholder det sig med mange andre erhverv og befolkningsgrupper i by og på land.

Fra faghistorisk side er lokalhistoriens stilling altså klart tilkendegivet: Disse to områder hører nøje sammen og kan ikke skilles. Hvis rigshistorien ikke bygger på den lokale historie, d. v. s. på virkeligheden, bliver den skæv og unøjagtig, ja uvidenskabelig. Den »sande« rigshistorie kan kun eksistere, når den bygger på lokale undersøgelser, og lokalhistorien *er* selve det materiale, som rigshistorien er bygget op af. Dette forhold ses særlig tydeligt og umiddelbart i beskrivelsen af Danmarks forhistorie, der udelukkende hviler på arkæologiske undersøgelser i marken.

Ud fra denne erkendelse forestillede professor Albert Olsen sig, at der burde oprettes et *Institut for lokalhistorisk Forskning*, thi, siger han: »Vi kommer ikke stort videre, hvis det lokalhistoriske Stof ikke ganske systematisk inddrages i vore Undersøgelser«. Albert Olsen erkender, at den enkelte faghistoriker eller lokalhistoriker kan yde fortrinlige bidrag hertil. Men samtidig slår han fast, at det kun forslår så lidt. Dette arbejde vil blive så omfattende, at det må organiseres og deles ud til flere kvalificerede forskere, der foretager de lokale undersøgelser efter en bestemt plan og inden for et afgrænset emne.

Det var altså Albert Olsens tanke, at det lokale forskningsarbejde skulle organiseres af et *lands-institut*, der kunne være de lokale folk behjælpelige med råd og dåd. Såvel faghistorikere som kvalificerede lokalhistorikere skulle kunne deltage.

Målsætningen for lokalhistorikerens arbejde er ganske klar. Den lokalhistori-

ske undersøgelse skal kunne bruges; den må være sober og vederhæftig, og dens konklusioner må være uangribelige.

Ved en statusopgørelse vil det være nødvendigt at spørge: Hvordan er kvaliteten og brugbarheden af de til dato foreliggende lokalhistoriske arbejder, årbogsartikler m. v., købstadshistorier og andre monografier? En tilgængelig, omfattende analyse af dette store historiske materiales værdi foreligger ikke, men tid efter anden forekommer der hos faghistorikere, f. eks. hos Albert Olsen, antydninger der siger, at det står faktisk alt for ringe til. Bevares, meget er da brugbart, og noget oven i købet af en god karat, men alt for meget er uden syn-derlig værdi.

I den faglige anmeldelse af de amtshistoriske årbøger bliver der ofte rettet en bestemt kritik mod artiklerne: De er ikke i tilstrækkelig grad underbyggede, og der mangler kildehenvisninger, der muliggør en kontrol. Forfatterne har ikke benyttet nærliggende relevante kilder. Tilsvarende undersøgelser andre steder fra er ikke inddraget i en sammenlignende redegørelse, og i det hele taget mangler i artiklerne alt for ofte en placering i den store historiske sammenhæng.

Sådanne mangler i en årbogsartikel er af dybt fundamental karakter og kan ikke rettes ved en påvisning over for forfatteren. Umiddelbart er det en årbogs-redaktørs opgave at gennemgå de indsendte manuskripter og over for forfatterne at påpege de væsentlige mangler. Dette kræver for det første en omfattende og dybtgående viden hos årbogens redaktør, som afgjort ikke kan forudsættes at være til stede, – og de fleste redaktører har nok gjort den erfaring, at forfattere ind imellem bliver godt gale i hovedet over at modtage en kraftig, omend aldrig så saglig og velment vejledning. Man skulle ellers tro, som Albert Olsen siger, at »Vejledning vil være en Behagelighed for den, der interesserer sig mere for at dyrke historisk Videnskab end for sin egen Fortrinlighed«.

De amtshistoriske årbøger har deres vanskeligheder at kæmpe med, og den mest iøjnefaldende er en tiltagende mangel på egnet stof, eller på stof i det hele taget. De ældre generationer, der startede og videreførte de amtshistoriske samfund, talte en lang række af gode lokalhistoriske skribenter, af hvilke blot et par forlængst afdøde skal nævnes: Postmester Klitgaard i Hjørring og gårdejer Aage Sørensen i Møllerup ved Randers. Det er et tidens tegn, at denne gamle historiker-type forsvinder. Vi savner sporene af deres flittige studier i årbøgerne, hvor smulerne fra faghistorikerens bord efterhånden trænger ind.

De historiske årbøger, der hvert år udkommer i alle egne af landet, er – taget under ét – en så vigtig publikation, at ingen anstrengelse vil være for stor for at holde den i live. Af flere grunde bør vore årbøger snarest tages op til vurdering og indgående drøftelse.

Der er ingen tvivl om, at vore årbøger stort set trænger til en ansigtsløftning, både hvad ydre udstyr, typografi og indhold angår. En historisk årbog skal være konkurrence-dygtig som tryksag. Et historisk indslag i blikfanget er så afgjort ingen svaghed, tværtimod. Et vist antikveret udseende tiltaler en mængde men-

neskers fantasi og romantiske følelse. Rigeligt med billedstof – og gerne farvebilleder, virker tillokkende og afvekslende i en ellers lidt »saglig« redegørelse. En vis afveksling og mangfoldighed i årbogens stof er ligeledes nødvendig. Stof-fet må omfatte varierende emner fra både by og land, og det bør være fordelt nogenlunde over hele årbogens område.

En historisk årbog, der dækker et amt, kan give passende oversigter over alt historisk arbejde inden for amtet, og der kan bringes boganmeldelser og fortegnelse over litteratur, der vedrører historiske forhold.

Det vil være værdifuldt, om en årbogs artikler er skrevet dels af faghistorikere og dels af amatører. Men en lokalhistorisk årbog bør først og fremmest hvile på lokalt arbejde; gør den ikke det, mister den sin oprindelige mening.

Det lokalhistoriske arbejde har på alle fronter et enormt behov for saglig hjælp og vejledning. Planerne fra 1943 om oprettelse af et »*Institut for lokalhistorisk Forskning*« nåede ikke længere end til skrivebordet. Som følge af krigen blev planerne snart skrinlagt, og siden er det hele blevet ved tanken. – Men tanken er vel at mærke stadig levende, og i mellemtiden er der da også sket et og andet, som tager direkte sigte mod at hjælpe i det historiske arbejde.

Dansk historisk Fællesforening, der blev stiftet 1909, har i de senere år været inde i en stærk udvikling og varetager efterhånden mange historiske fællesinteresser, hvoraf adskillige på direkte måde kommer den arbejdende amatør-historiker i møde.

Først skal nævnes rigsarkivar, dr. Johan Hvidtfeldts kendte og uundværlige *Håndbog for danske Lokalhistorikere*, der i en mængde detaljer gør udtømmende rede for et historisk arbejdes tilblivelse. Den udkom i 1956 og er for længst trykt i nyt oplag. I tilknytning hertil skal nævnes DHFs omfattende udgivervirksomhed i øvrigt. De kendte små håndbøger i »hjælpevidenskaberne« er uundværlige for den arbejdende (lokal)historiker. Endelig skal nævnes DHFs særlige hjælpevirksomhed i lokal-historiske spørgsmål: *Den lokalhistoriske konsulent*.

Gennem adskillige år har der til Dansk historisk Fællesforening været knyttet en historiker, hvis særlige opgave det er at bringe direkte hjælp til enhver, der har et historisk problem eller gerne vil i gang med et arbejde.

Agter man for eksempel at skrive sognehistorie, gårdhistorie, eller har man et manuskript, som man gerne vil have bedømt, kan man uden vederlag henvende sig til DHFs lokalhistoriske konsulent, i øjeblikket overbibliotekar Aage Bonde, Centralbiblioteket i Viborg. Denne ordning er, kunne man med lidt god vilje sige, *Instituttets* idé i sin mest enkle og spirende form. Men når man tænker på, at den lokalhistoriske konsulent, egenhændigt og som ét af sine fritidsarbejder, overkommer at bringe effektiv hjælp til alle, som måtte henvende sig fra hele landet, kan man sige sig selv, at det må være et forholdsvis begrænset antal mennesker, der tilsyneladende mener at have hjælp behov.

Men forholdet er nu det, at der rundt om i landet sidder i snesevis af mennesker med et eller andet historisk problem – enten gemt hen i bordskuffen eller

uforløst skubbet til side i bevidstheden. En beskeden tøven er en smuk menneskelig egenskab, og en usikker famlen over for det stof, der skal hentes hjem fra en ukendt, dunkel verden, vil naturligt være til stede hos den, der ønsker at træde over tærskelen til historie-forskningens verden.

Der mangler nok oplysning om den lokalhistoriske konsulentvirksomhed, og man kunne ønske, at DHF havde midler og mulighed til en effektiv, ja pågående kampagne, der kunne nøde folk inden for som medarbejdere i historiens værksted.

Men kan tryksager gøre det alene? Nej, man ved jo, hvordan man har det med alt det trykte papir, der næsten daglig kommer med posten og tilbyder noget. Papirkurven er tålmodig som papiret selv – og i denne havner det meste.

»Det levende ord« er en gammeldags talemåde, men ikke desto mindre en højaktuel kendsgerning. En skønne dag sidder der vel i dette folkeoplysningens land i alle amter en »amtsantikvar«, der tager sig af det store historiske overdrev, der ligger uden for museernes egentlige virkefelt, og hvis opgave det også vil være at nøde den tøvende indenfor. Der er bare lang vej igen, men skulle det ikke være muligt i mellemtiden at appellere til institutionerne radio og fjernsyn?

Man ser for sig i et fremtidens TV-program:

Kl. 21,30: Fjernsynskonsulenten svarer på lokalhistoriske spørgsmål«.

Og under *Kik og Lyt* vil der samme dag i alle landets aviser stå:

»I aften vil den lokalhistoriske konsulent besvare spørgsmål fra folk, der på en eller anden måde arbejder med lokalhistorie. Gennem de sidste år har fjernsynet på programmet haft to løbende udsendelser: »I historikerens værksted« og »Vi laver lokalhistorie«. Disse udsendelser har sat så mange mennesker i gang, at der i år er blevet brug for en særlig historisk konsulent-tjeneste«.

Det lokalhistoriske arbejde, som det *kan* komme til at udfolde sig i fremtiden, vil på mange måder imødekomme et behov i skolens undervisning, specielt i historie.

Her i landet har lokalhistorie – eller hjemstavnslære – aldrig haft nogen egentlig plads i skolernes undervisningsplaner, og kun undtagelsesvis har der enkelte steder været praktiseret en nogenlunde planmæssig form for lokalhistorisk undervisning, f. eks. museumsundervisning.

Vil man se lokalhistorisk undervisning gennemført ud fra et museums samlinger, kan man ikke gøre noget bedre end kontakte Bygdøymuseet i Oslo. Med nordmændenes karakteristiske sans for experimentelle nyskabelser er der i folkeskolens undervisningsplaner i Oslo for længst afsat timer til »museumsundervisning«. En museumslektor har ansvaret for en pædagogisk forsvarlig forberedelse og gennemførelse af undervisningen, og den, som har haft lejlighed til selv at iagttage dette arbejde, må stadig tænke tilbage på en inspirerende pædagogisk landvinding, der under en eller anden form kan tillempes danske forhold. Ganske særligt vil der på de større museer, herunder de nyoprettede landsdelsmuseer, kunne etableres en planlagt undervisning, som museernes personale og kommunal offervilje bestemmer omfanget af.

Hjemstavnslære her i landet er, som før antydet, ingenlunde noget ukendt. Adskillige lærere har tid efter anden i deres undervisning indlagt hjemstavns-lære, f. eks. i nogle historietimer, men mon det ikke hører til undtagelserne, at disse bestræbelser sætter klare og tydelige spor i undervisningen?

Når hjemstavnslære her i landet ikke praktiseres mere end tilfældet er, vil det være nærliggende at spørge efter årsagerne, og man må i første omgang spørge lærerne selv. Har denne sag ikke lærernes interesse? Spørgsmålet kan straks besvares med et jo, i høj grad! I de senere år er hjemstavnslære atter og atter sat på programmet på lokale kurser, og mand og mand imellem gives der udtryk for ønsker om at inddrage en eller anden form for hjemstavnslære i undervisningen. Hvorfor gør man det så ikke, kunne man spørge. Svaret er ganske enkelt og dækker i de fleste tilfælde. Mange lærere synes, at de har for lidt viden, for lidt kendskab til det lokale materiale og for lidt føling med dette stofs anvendelse, metoden.

At rette bebrejdelse mod lærerne af denne grund ville være ganske urimeligt. Historieundervisningen i den højere skole og på seminarierne er hidtil næsten konsekvent gået uden om den historiske kilde, der ligger lige uden for dørtrinet, og en friere metodisk arbejdsform er noget forholdsvis nyt. Vil man beherske de lokale muligheder, kilderne og deres anvendelse, kræves der et ikke ringe arbejde. Dette kan naturligvis gøres i fritiden ved selvstudium, men det er helt urimeligt, at så vigtig en sag ikke skulle hjælpes igang gennem systematisk undervisning.

I folkeskolens nugældende undervisningsvejledning, »den blå betænkning«, hedder det under historieundervisningens »Metoder og hjælpemidler«: Kulturhistorien må have en bred plads, så det indblik, der gives i menneskenes levevilkår til forskellige tider, hjælper børnene til at forstå andre tiders mennesker ud fra disses egne forudsætninger«. Det nævnes, at museumsbesøg og byvandring m. m. bør lægges i tilknytning til det gennemgående undervisningsstof, og endelig hedder det, at »De muligheder, hjemstavnen rummer, for at vække børnenes historiske interesse, bør udnyttes på alle klassetrin«.

Skal disse nye signaler følges op og virkelig sætte spor i undervisningen, kan det kun ske ved, at de vordende lærere så vidt muligt i deres egen skoletid og i hvert fald gennem seminariernes undervisning får et virkelig ordentligt kendskab til lokalhistorien og dens muligheder. Folkeskolens nye signaler kendes også i den højere undervisning, og når den nye seminarielov foreligger, må det være en selvfølge, at også denne indeholder retningslinier for en udnyttelse af den lokale histories rige muligheder.

Således som vinden blæser for tiden, skulle det være sandsynligt, at folkeskolens lærere i fremtiden vil være bedre funderede til at gennemføre hjemstavnsopgaver i skolens undervisning, og for den sags skyld i besiddelse af større forudsætninger for at deltage i et almindeligt lokalhistorisk arbejde.

Med lovgivningen i ryggen skulle vi i dette land kunne være på vej mod det ideal, som afdøde professor Albert Olsen forestillede sig, og som mange danske

historikere foruden ham har tilsluttet sig: Et levende, aktivt historisk forskningsarbejde på lokal basis, et gruppearbejde; i det daglige ledet af veluddannede folk, som man specielt må forvente vil være at finde blandt lærere ved seminarier, gymnasier m. fl. og fra folkeskolen. Og et sådant team måtte have kontakt med et vejledende institut på højeste plan.

Men skal alt dette lykkes, må der bringes ny næring til den flamme, der tændtes på Albert Olsens initiativ, og som hedder et *Institut for lokalhistorisk Forskning*. Et sådant skal og må før eller senere blive kronen på lokalhistoriens værk.

For snart en halv snes år siden oprettedes ved Københavns universitet en lærestol i kulturhistorie med særligt sigte mod uddannelse af inspektører til de kulturhistoriske provinsmuseer. I fortsættelse heraf vil det være en naturlig tanke at overveje muligheden af at etablere universitetsundervisning i tilknytning til et lokalhistorisk institut. Dette ville betyde, at bl. a. studenter, der senere skal undervise i gymnasier eller anden form for højere undervisning, vil få særlige muligheder for at efterkomme de krav, der allerede kan skimtes.

Fra et sådant universitets-institut ville der kunne lægges planer i samarbejde med de lokale historiske ledere. Herfra ville man ude i byer og sogne kunne hente hjælp og inspiration.

De lokale muligheder ligger på mange måder i en dvaletilstand og venter på et tegn. Vældige kræfter *er* i skred, og det er såmænd kun en ringe bevilling, der skal til for at sætte yderligere fart i dette skred, småskillinger, når man tænker på det menneskelige perspektiv, der ligger bag den historiske tanke.

I folk, der sidder på pengekasen med nøglen i lommen! Vi kommer snart og beder om en skærv af de midler, der her i velfærds-Danmark sættes af til kulturelle formål. I behøver ikke at give os et sted at stå, for vi står der allerede. Gør vor løftestang bare lidt længere, og vi skal rokke – om ikke verden – så dog lidt ved det samfund, vi selv tilhører.